

УДК 336.732

THE CURRENT STATE OF FUNCTIONING OF CREDIT UNIONS IN UKRAINE**СУЧАСНИЙ СТАН ФУНКЦІОНУВАННЯ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УКРАЇНІ****Nikitishin A.O./Нікітішин А.О.***Doctor of Economic Sciences, professor /**доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів**ORCID: 0000-0002-7951-4017***Timoshenko N.M./Тимошенко Н.М.***c.e.s., as.prof./ канд. екон. наук**ORCID: 0000-0002-2677-9783**Vinnitsia Institute of Trade and Economics of**State University of Trade and Economics,**Vinnitsia, Soborna 87, 21050**Вінницький торговельно-економічний інститут**Державного торговельно-економічного університету,**м.Вінниця, вул. Соборна 87, 21050*

Анотація. Обмежена кредитно-ресурсна база та періодичні кризи у банківському секторі України гальмують розвиток економіки, зменшують обсяги кредитування приватного сектору і спричиняють масовий відтік депозитів громадян. У таких умовах зростає роль кредитних спілок (КС), які орієнтовані на задоволення соціальних потреб населення, надаючи комплекс кредитно-депозитних послуг на взаємовигідних умовах для своїх членів. На сучасному етапі розвитку економіки України необхідний новий підхід до формування рекомендації щодо розвитку КС, щоб створити фінансову основу для ефективного задоволення потреб населення та підприємств в умовах кризи.

Ключові слова: фінансові посередники, небанківські фінансові установи, кредитна спілка, активи кредитних спілок, члени кредитної спілки

Вступ.

Необхідною умовою ефективного та стійкого розвитку суб'єктів різних форм господарювання є можливість використовувати позикові кошти у своїй діяльності. В Україні джерела залучення таких ресурсів включають банківські та небанківські фінансово-кредитні установи, які є посередниками на фінансовому ринку. Оскільки для нашої країни характерна банкоцентрична модель фінансового ринку, рівень довіри до банків значно вищий, ніж до інших фінансово-кредитних установ. Однак, з огляду на економічну ситуацію в країні, зростання напруженості у світі, пандемію, військові дії на території України, все це суттєво впливає на стан банківської системи. Скорочення інвестицій з-за кордону та визнання деяких банків неплатоспроможними спонукає до пошуку альтернатив банківському кредитуванню. Тому одним із можливих рішень цих питань є ефективний розвиток кредитних спілок.

Основний текст.

За даними Всесвітньої ради кредитних спілок, у 2021 році у світі було 87,9 тис. кредитних спілок із майже 393,9 млн членів (враховуються 118 країн-членів ради). Середньосвітовий рівень проникнення (відношення кількості членів кредитних спілок до економічно активного населення) склав 12,69% у порівнянні з лише 1,21% в Україні. У Європі та США кредитні спілки значно

поширеніші, ніж в Україні. Наприклад, рівень проникнення у США в 2021 році становив 61%, у Польщі – 5,5%, у Литві – 9,5%. Ринок кредитних спілок функціонує в Україні майже від часу відновлення незалежності і, за даними НБУ, досяг найбільшого розквіту у 2008 році, напередодні світової фінансової кризи. Ринок повернувся до відновлення у 2010-2013 роках, однак агресія Росії і, як наслідок, економічний спад у 2014 році згубно вплинули на діяльність кредитних спілок. Останні сім років ринок продовжував стагнувати: скорочувались як кількість кредитних спілок та їхніх учасників, так і розмір активів. У цілому, на кінець першого півріччя 2023 року кількість кредитних спілок становила лише 18% від кількості пікового 2008 року, а їхні активи становили трохи менше 1,4 млрд грн на противагу більше 6 млрд грн у 2008 році [1].

Щодо сьогоднішнього дня, то діяльність кредитних спілок в Україні характеризується даними, що зображено на рис. 1.

Різке падіння показників ринку кредитних спілок відбулося у 2022 році із початком повномасштабного вторгнення. Частина спілок вимушено призупинила або припинила свою діяльність у зв'язку з окупацією території, де вони працюють, падінням економічної активності населення та неготовності до роботи в умовах операційних ризиків, що справдилися [1].

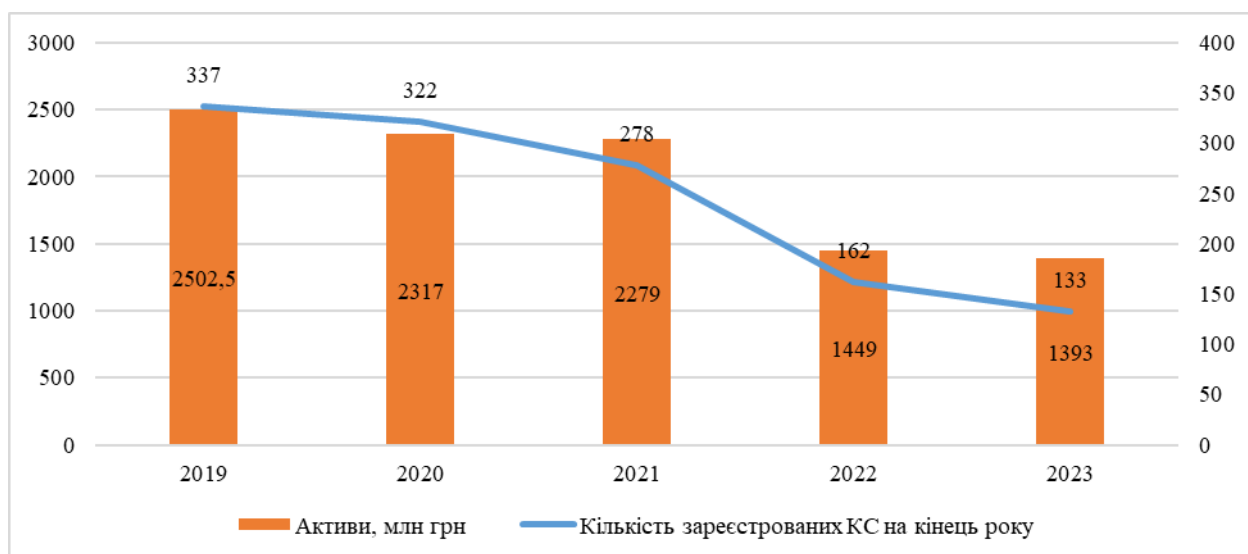

Рис. 1 - Кількість зареєстрованих кредитних спілок в Україні та їх активи у 2019-2023 рр.

Джерело: складено за даними [2]

Зокрема, у I кварталі 2022 року обсяг нових кредитів скоротився у 1,5 рази у порівнянні з I кварталом 2021 року, за даними НБУ. Кількість суб'єктів знизилася на 40%, а залишок обсягу виданих кредитів членам кредитних спілок на кінець 2022 року зменшився на 36%, у порівнянні з кінцем 2021 року (таке зниження обсягу кредитів відбулося через вихід спілок з ринку та скорочення кредитування тими, що залишилися) [2].

30 серпня 2023 р. Президент України підписав новий Закон України «Про кредитні спілки». Прийняття Закону завершує собою велику реформу

небанківського фінансового ринку, яка проходила в Україні останні декілька років.

Основними завданнями Закону було визначено [4]:

- розширення можливостей кредитних спілок надавати нові види послуг;
- підвищення рівня доступності фінансових послуг для широкого загалу;
- вдосконалення вимог до ліцензування і корпоративного управління в кредитних спілках
 - підвищення рівня капіталізації та стресостійкості кредитних спілок для зміцнення надійності сектору та довіри до нього споживачів;
 - вдосконалення порядку проведення загальних зборів членів кредитних спілок;
 - запровадження ризик-орієнтованого підходу до нагляду за кредитними спілками;
 - впровадження системи завчасного попередження ризиків для швидкого реагування на можливі проблеми в діяльності кредитної спілки;
 - вдосконалення процедури добровільного та примусового виходу кредитних спілок з ринку.

Для належного аналізу якісних показників діяльності кредитних спілок в Україні, проаналізуємо динаміку кількості членів КС та наданих їм кредитів в період 2019-2023 рр (рис.2.).

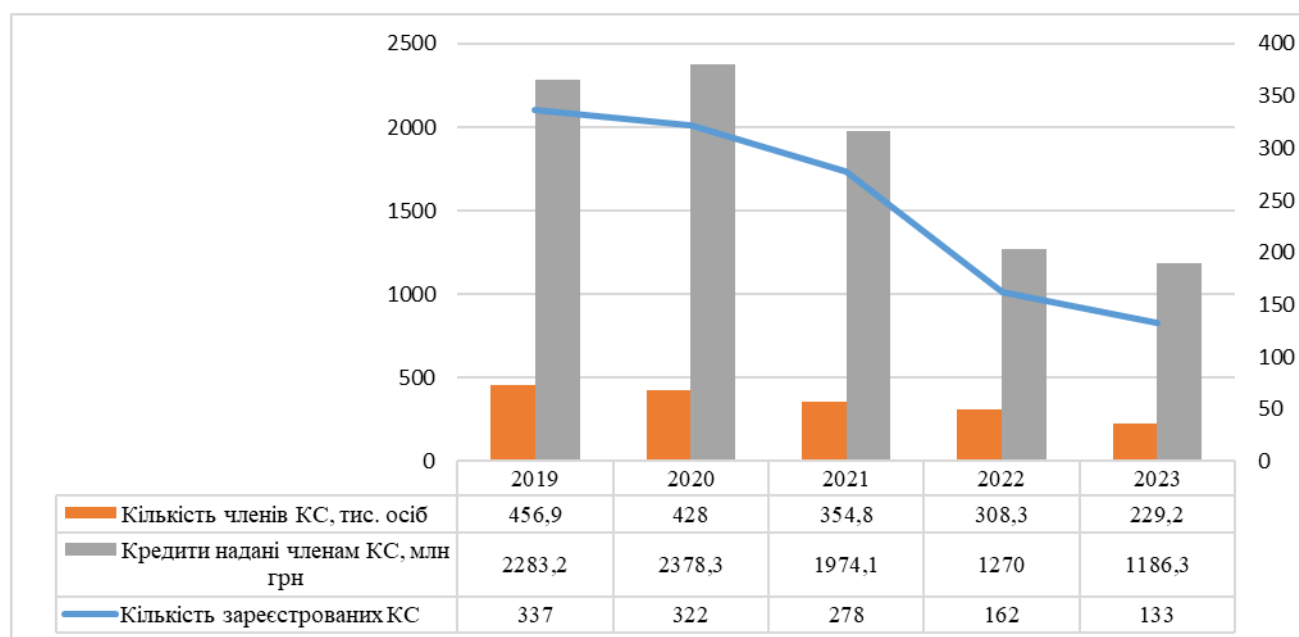

Рис. 2 - Динаміка кількості членів КС України та наданих їм кредитів в період 2019-2023 рр.

Джерело: складено за даними [2]

Згідно даних рис. 2, бачимо логічне падіння кількості членів кредитних спілок через зменшення кількості самих КС. Щодо наданих кредитів, то варто звернути увагу на середній розмір наданих кредитів на одного члена КС (табл.1.).

**Таблиця 1 - Обсяг наданих кредитів на одного члена КС
у період 2019-2023 рр.**

	2019	2020	2021	2022	2023
Кількість членів КС, тис осіб	456,9	428	354,8	308,3	229,2
Кредити надані членам КС, млн грн	2283,2	2378,3	1974,1	1270	1186,3
Середній обсяг наданих кредитів на одного члена КС, грн	4997,2	5556,8	5564	4119,4	5175,8

Джерело: систематизовано автором на основі [3]

Розрахункові дані в табл. 1 показують, що середній обсяг наданих кредитів на одного члена кредитної спілки мав тенденцію до зростання до 2021 року, хоча й кількість КС зменшувалася та відповідно кількість їх членів. Це свідчить про підвищення якісних показників діяльності досліджуваного сектору фінансового ринку. Через військову агресію усі показники діяльності цього ринку падають і обсяг наданих кредитів на одного члена КС падає до відмітки 4119,4 грн, що є нижчим показника 2019 року. А ось 2023 рік демонструє суттєве зростання, що на фоні стрімкого зниження кількості членів КС пояснюється тим, що клієнти почали довіряти таким організаціям та дозволяють собі вибір продуктів кредитування між банківським та небанківським установами. Також вплив на це має прийняття Закону України «Про кредитні спілки», що розширив перелік фінансових послуг, що дозволяє кредитним спілкам залучати більшу кількість клієнтів.

Для стабільної роботи будь якої фінансової компанії є важливою як політика залучення коштів, так і їх розміщення. Це впливає на стійкість компанії та можливість її розвитку.

Обсяги наданих кредитів за досліджуваний період зменшується, особливо у 2022 році відносно 2021 року цей показник зменшився на 35,7%, що пояснюється реакцією ринку на воєнний стан в країні. Така ж ситуація з внесками членів КС, за досліджуваний період цей показник постійно зменшується, а особливо вагомо, на 43,9% у 2022 році відносно 2021 року. Хоча, у 2023 році зменшення як кредитного портфеля, так і розміру внесків є відносно не великим 2,04% та 9,06% відповідно. Це свідчить про позитивні зміни у діяльності кредитних спілок через зміни у законодавстві та політики регулятора.

В діяльності кредитних спілок особливу увагу слід приділити заборгованості за простроченими кредитами, адже це впливає на фінансову безпеку фінансової установи. За період 2020-2023 років обсяги прострочених кредитів мають позитивну тенденцію до зменшення. У 2020 році це 787,1 млн грн, а у 2021 році - 527,9 млн грн, що на 32,9% менше. У 2022 році є незначне збільшення заборгованості відносно попереднього року на 8 млн грн, а у 2023 році зменшення на 134,7 млн грн (25,13%), що є наслідком зменшення самого кредитного портфеля кредитних спілок України.

Не зважаючи на позитивне зменшення заборгованості по кредитах, питома частка цього показника у кредитному портфелі КС є досить значною, якщо у 2021 році це 26,7% то у 2022 році – 42,2%, тобто майже половина. Така

тенденція може стати загрозливою для діяльності кредитних спілок. У 2023 році є відносне зменшення цього показника, але він є також загрозливим – 32,2%.

Висновки.

Зниження популярності кредитних спілок на фінансовому ринку пояснюється багатьма факторами: невеликою капіталізацією, обмеженим колом клієнтів, високою вартістю депозитно-кредитних послуг, низьким рівнем застосування інформаційних технологій та можливостей дистанційного обслуговування, значними фінансовими ризиками. Це призводить до збитковості кредитних спілок. Експерти зазначають, що серед небанківських фінансових установ кредитні спілки є найбільш вразливими до негативних явищ: офіси не можуть приймати клієнтів, заборона нарахування штрафів за прострочення кредитів погіршує якість кредитного портфелю, концентрація позичальників на одній території посилює негативні тенденції, особливо в аграрному секторі, знижується фінансова активність членів, відсутні дистанційні послуги та електронні продукти.

Для подальшого ефективного розвитку кредитних спілок необхідні певні перетворення на ринку кредитної кооперації, перш за все, удосконалення законодавчого забезпечення регулювання та нагляду за їхньою діяльністю. Також важливим є впровадження цифрових технологій у сферу послуг кредитних спілок та ширше застосування онлайн-обслуговування для кращого задоволення потреб членів і залучення нових, особливо серед молоді, яка є фінансово активною та обізнаною. Консолідація зусиль у цих напрямках підвищить ефективність функціонування кредитних спілок як повноцінних учасників фінансового ринку.

Література:

1. Курс на прозорість та надійність: що змінить новий закон про кредитні спілки. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/08/31/703771/>
2. Наглядова статистика НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6>
3. Показники діяльності кредитних спілок 2018-2023 рр. Наглядова статистика НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
4. Що змінить новий закон про кредитні спілки? URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/shcho-zminit-noviy-zakon-pro-kreditni-spilki.html>

References:

1. Kurs na prozorst ta nadiinist: shcho zmynt novyi zakon pro kredytni spilky. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/08/31/703771/>
2. Nahliadova statystyka NBU. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6>
3. Pokaznyky diialnosti kredytnykh spilok 2018-2023 rr. Nahliadova statystyka NBU. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
4. Shcho zmynt novyi zakon pro kredytni spilky? URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/shcho-zminit-noviy-zakon-pro-kreditni-spilki.html>

Abstract. *This article examines the role and importance of credit unions in the development of the country's economy, identifies the main problems faced by these market entities, and suggests ways to increase the efficiency of their activities in Ukraine. In the course of the study, the main characteristics and principles of operation of credit unions, as well as their differences from banking institutions, were determined. The impact of modern conditions on the functioning of credit unions is analyzed. The author outlines a number of problematic issues that inhibit the development of credit unions in Ukraine, and offers solutions that can contribute to the restoration of the positive dynamics of their development in the future.*

Keywords: *financial intermediaries, non-bank financial institutions, credit union, credit union assets, credit union members*